

Затяжний вступ про те, що ця книга мала би бути іншою

...Ніколи не знаєш, куди заведе тебе довга дорога.

У «Подорожі на Пуп Землі», книзі про мандрівку на острів Пасхи, я писав, що людям варто остерігатися власних бажань. Особливо тих, які озвучуються вголос. Раніше чи пізніше вони обов'язково здійсняться, стануть твердою і незаперечною реальністю — ви вже повірте, знаю, що кажу. І в цьому, в принципі, ніяких проблем. Це навіть чудово! Проблема в тому, що у Господа вельми своєрідне почуття гумору. Боженька, наче знущаючись, *так* викрутить обставини, подасть бажане в *такій* гіпертрофованій формі, що у вас губи порепаються від благань повернути все назад. Але тоді вже буде пізно.

Для прикладу: у 2008-му, залишаючи Мехіко, я забажав літати на літаках частіше, ніж користуюся таксі. Так мені сподобалося швендяти світом. Наприкінці 2009-го, повернувшись із Бразилії, налітавши за рік добру сотню тисяч кілометрів, я благав про дві речі: перша — в найближчі кілька тижнів не бачити жодного авіалайнера, і друга — щоб перестала снитися турбулентність.

Щось подібне сталося з моєю мандрівкою на Близький Схід і подальшою авантюрою в Новій Зеландії.

Щоразу перед тим, як вирушити в подорож, відчуваю легкий дискомфорт. Квитки куплені, маршрут спланований, наплічник зібраний — ніби все гаразд, — але я починаю нервувати, починаю боятися, що мандрівка може вийти... нудною. Звісно,

нецікавою вона не буде. Подорож не може бути прісною за визначенням: будуть якісь руїни на шляху, будуть гори, джунглі чи пустелі, буде безліч цікавих зустрічей у хостелах! Та все ж я боюсь, що під час поїздки не трапиться нічого, про що можна буде цікаво *написати*.

Сподіваюсь, ви розумієте, про що йдеться. Кожен із вас хоча б раз у житті тримав у руках книгу про мандри, від якої нестримно хотілося спати, а кожна наступна сторінка видавалась важезною штангою. Звісно, багато чого залежить від оповідача. Та не всі пишуть так, як Джеральд Даррел, і книги Фрїтьофа Нансена, Тура Хейердала, Жака-Іва Кусто, Тахіра Шаха цікаві в першу чергу через те, що трапилося з їхніми авторами, і аж ніяк не через те, як вони написані. Тому я переживаю за те, що чекає на мене у мандрах. Не хочеться скотитись до когорти писак, що видають на-гора книги штибу «зібрався — поїхав — побачив», книги, які нагадують непомірно роздуті журнальні статті і за рівнем читабельності займають місце десь поміж філософськими трактатами та мануалами для програмістів C++. Вони вбивають сам жанр. І що вже геть погано — вбивають бажання подорожувати.

За весь час поневірянь доля лишалася прихильною до мене. Розмаїті пригоди і казуси сипались уздовж шляху, наче найдки з рогу кози Амалфеї*. Напад грабіжників на Фронтері між Екватором і Перу, страйк у регіоні Куско (Перу), втрата джипу в Долині Смерті (пустеля Атакама, Чилі), «матч століття» на острові Пасхи — все це подарунки долі, які зробили мої книги жвавішими і напруженішими. Разом із тим мене не полишала червива думка, що доля врешті-решт повернеться до лісу передом і потік моїх пригод урветься. Найбільш мультко ця думка стала гризти мене саме перед мандрівкою на Близький Схід.

Загалом маршрут виглядав так: Ліван — Сирія — Йорданія — Єгипет (переважно Сахара). Час — дев'ять тижнів, з грудня

* Ріг кози Амалфеї (відомий також як ріг достатку) — у грецькій міфології: ріг кози, що вигодувала своїм молоком Зевса; мав чарівну здатність давати все, що забажає його власник.

2010-го по лютий 2011-го. Країни, як бачите, знані, заїжджені і легкодоступні. За тиждень до вильоту я тинявся по квартирі, склавши руки за спиною і прокручуючи в макітрі ті самі запитання: що цікавого може статися в Йорданії? Або у наскрізь туристичному Єгипті? Про що писати, якщо не вдасться встряти у більш-менш пристойну халепу?.. У поїздки була чітка мета (про неї ми ще поговоримо нижче), та це не зменшувало хвилювання. Я сидів і думав про те, чи зміг би Дж. Даррел смішно написати про єгипетські піраміди. Мабуть, таки зміг би. Але ж то Даррел!

Ось так, загнаний у кут дурнуватими роздумами, я взявся озвучувати свої бажання. Спрямував носа в листопадову сірість, яка, мов набучавіле тісто, простягалася над Києвом, і бубонів: «Нехай буде так, щоб було про що писати». Тупився наївними оченятами в небеса і палко просив: «Зроби мені пригоди, Господи». (Можливо, не зовсім так, за точність не ручаюся, але суть ви схопили.)

Ну що я можу сказати... Заявку прийняли. За три наступні місяці Боженька нагодував мене пригодами так, що аж із вух випирало.

* * *

З чого все починалося?..

Вперше задум поїздки на Близький Схід виник улітку 2009-го, коли туристичний журнал «MANDRY» (один зі спонсорів конкурсу «Коронація слова») подарував мені квитки до котроїсь із близькосхідних країн. На вибір пропонувалися Сирія, Ліван і Йорданія. У мене були цікавіші плани (Південна Америка та острів Пасхи), тому я запитав у Лесі Москаленко, редактора, чи не можна «перенести» отримання свого подарунку на півроку — до зими. Відповідь була ствердною.

Минуло цілих вісімнадцять місяців, перш ніж я скористався квитками.

Основну причину небажання пхатися в арабський світ ви вже знаєте: не вірилося, що про мандрівку вдасться цікаво написати. Я встиг повернутися з острова Пасхи, гайнути в Бразилію,

Китай і Туреччину, а Близький Схід усе ще припадав пилюкою на полиці «Плани на далеке майбутнє».

Втім, на початку 2010-го ситуація почала мінятися. Я осмислював усе, що бачив під час попередніх подорожей: руїни Теотіуакану* в долині Мехіко; майянські міста Яшчилан та Ушмаль, загублені посеред Юкатану; Ойянтайтамбо, Саксайуаман та Мачу Пікчу — фортеці інків у горах Перу; статуї з острова Пасхи та інші пам'ятки древніх цивілізацій. Ще під час відвідання конкретних археологічних сайтів у моїй голові вигулькували питання, на котрі не було відповідей в історичних книжках, путівниках чи Інтернеті. Вигляд багатьох руїн разюче контрастував із тим, що про них писали. Читав одне, вишкрябувався на сайт і тут — опа! — бачив зовсім інше. Часом невідповідності були невлвовимими. Я відчував їх інтуїтивно, але не міг досягнути чи виразити словами.

Я — інженер. І завжди кажу, що мені пощастило. Почастило в тому розумінні, що я не є фаховим істориком. Моя довбешка не забита бур'янами «вічних» догм, а шию не душать невидимі руки «незаперечних» авторитетів. Через це мені вдається сприймати руїни древніх цивілізацій безпосередньо — бачити їх своїми очима, а не крізь окуляри загальноприйнятої думки. Я сприймаю рештки давніх споруд такими, які вони є, а не такими, якими їх подають у книгах. Разом з тим — хочу, щоб ви розуміли, — я не оголошую джихад офіційній науці (принаймні поки що...). Офіційні історичні дані для мене — відправна точка. Тут без питань. Читаю про руїни і до, і після їх відвідання, проте завжди лишаюсь критичним, перевіряючи на зуб інформацію, отриману з книжок. І це правильно. Бо всесвітня історія — не

* Теотіуакан — археологічний комплекс неподалік Мехіко, складається з великої кількості ступінчастих пірамід. Найбільша, піраміда Сонця, за об'ємом переважає піраміду Хеопса. Досі невідомо, хто будував Теотіуакан. Ацтеки спустились у долину Мехіко через сто років після того, як будівники Теотіуакану зникли. Вражені монументальністю споруд, ацтеки не повірили, що таку велич могли збудувати люди. Комплекс назвали Теотіуакан («місце, де народжуються боги») і заборонили простим смертним до нього наближатися.

математика і навіть не теорія конструювання деталей машин, де всі задачі мають строго одну правильну відповідь. У викладі всесвітньої історії взагалі немає поняття «об'єктивна істина». Результат історичних досліджень залежав (і завжди залежатиме!) від того, хто досліджує, коли досліджує і за чий гроші.

Хай пробачать історики мої запеклі напади, але в інженера, що береться длубатися в таємницях зниклих цивілізацій, є одна перевага. Вчений-історик, розглядаючи той чи інший археологічний сайт, у першу чергу задається питаннями «ХТО?» і «КОЛИ?». Я не кажу, що цей підхід хибний. Я лиш наголошую, що для мене, інженера, ці питання — вторинні. На перше місце виходить інша, нібито дуже проста проблема: «ЯК?» Як сформували отвір у задній стіні Піраміди Чарівника в Ушмалі, щоби відлуння з нього оберталося на крик священного птаха майя? Як інки обробляли камені зі стін своїх фортець? Як ставили сторчма кам'яних велетів острова Пасхи? Як пересували брили, коли будували Баальбек? І так далі, і тому подібне. Вірю, що, отримавши відповідь на запитання «ЯК?», можна легко встановити, хто, коли і з якою метою будував ту чи іншу споруду.

Свою першу інкську твердиню я побачив 9 липня 2009 року. То був Саксайуаман. Сказати, що був вражений до тремору в руках, — все одно що пукнути в цеху з паровими молотами. Колосальна трирівнева споруда простяглась на вершині гірського хребта неподалік Куско. Дослідники стверджують, що Саксайуаман — це фортеця, збудована інками протягом 1430—1500 рр. Насамперед викликає сумнів призначення твердині. Якщо Саксайуаман — фортеця, то що вона захищає? Споруда лежить осторонь шляхів, що ведуть до Куско, і має повністю відкриту південну сторону. Мури в плані нагадують пилку із зубцями, що є повним абсурдом з точки зору фортифікації. Стіна фортеці мусить бути рівною або трохи випуклою, але в жодному разі не повинна мати ніші, котрі заважатимуть обстрілювати нападників. Я завжди виходжу з того, що древні не були дурнями. Якщо вони затратили десятки років і незліченну кількість робочої сили на спорудження масивного муру зубчатої форми, значить, на те була причина.